

Prospectie en waarderingsonderzoek te Averbode *Bos en heide* (prov. Vlaams-Brabant)

Els MEIRSMAN, Bart VANMONTFORT & Marijn VAN GILS

Samenvatting

Met het oog op het toekomstige beheer van het projectgebied 'Averbode Bos en Heide' werd een inventariserend en waarderend archeologisch onderzoek uitgevoerd in een deelgebied van c. 13 ha groot. Het gebied beslaat een deel van een oost-west georiënteerde natte depressie en de noord- en zuidgerichte hellingen erlangs.

Op basis van een booronderzoek werd een idee gevormd van het archeologisch potentieel van een gebied waarvoor totnogtoe weinig bekend was. Sites uit de steentijd kunnen met name verwacht worden op de droge hellingen langsheen natte depressies.

Trefwoorden: Prov. Vlaams-Brabant (B), Averbode, Mesolithicum, prospectie, waardering.

1. Inleiding

Met het oog op het toekomstige beheer van het projectgebied 'Averbode Bos en Heide' voerde de Eenheid Prehistorische Archeologie (K.U.Leuven) een inventariserend en waarderend archeologisch onderzoek uit in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Op basis van het reliëf en de bodemkundige context werd een deelgebied geselecteerd waar de kans op het treffen van steentijdvindplaatsen reëel leek. Dit gebied vormt in de nabije toekomst het onderwerp van een heideherstel, een ingreep die gepaard gaat met het afgraven van de strooisellaag en de organische toplaag van de bodem en dus met de verstoring van eventueel aanwezige resten van kampplaatsen uit de steentijd.

Het deelgebied van c. 13 ha groot is gelegen ter hoogte van 'de Rietvijver' en beslaat een gedeelte van de zuidgerichte helling van de Diestiaan relictheuvel 'De Buts' en van de noordgerichte helling van relictheuvel 'De Weefberg'. Het verweerde, Tertiair substraat bestaat er uit zandige, zware, groene klei. Het werd tijdens het Pleistoceen (kwartair) grotendeels bedekt met zand en lemig zand, en later voornamelijk in het zuiden van het deelgebied met stuifzand. In dit zandig materiaal ontwikkelde zich sinds het einde van het Pleistoceen een Podzol bodem. De aanwezigheid van droge zuid- en noordgerichte hellingen langsheen een natte depressie vormt een typische context waarin finaalpaleolithische en mesolithische sites verwacht kunnen worden (zie bijvoorbeeld De Bie & Van Gils, in druk; Van Gils & De Bie, in druk). Bovendien waren er in het verleden reeds vondsten van vuursteen artefacten gedaan aan de oppervlakte, onder meer door de heren G. Andries en P. De Kock (zie ook Exelmans 2008).

Het studiegebied werd in een eerste fase landschappelijk geëvalueerd met het oog op het identificeren van locaties waar archeologische sites mogelijk bewaard kunnen zijn. In een tweede fase werden deze locaties met behulp van megaboringen onderzocht om archeologische sites te identificeren en waarden.

2. Resultaten

De eerste, paleolandschappelijke fase wees uit dat de oorspronkelijke Podzol bodem niet overal even goed bewaard is. Bovenaan de hellingen, bijvoorbeeld, werd er nergens een spoor van teruggevonden. We veronderstellen dat de Podzol er ten gevolge van erosie is verdwenen. Lager op de hellingen zijn telkens wel restanten van de Podzol bodem teruggevonden. Vaak was deze verstoord door een eenmalige verploeging, wellicht bij de aanleg van het huidige bos. Aan de voet van de hellingen was de Podzol meestal goed bewaard en begraven door een pakket colluvium of door plaggen. Centraal in de natte depressie ontbreekt elk spoor van een Podzol bodem.

Op basis van de resultaten van de landschapskartering werden drie zones geselecteerd die aan een archeologische boorkartering werden onderworpen. De zones vertegenwoordigen drie verschillende topografische situaties waar tijdens de landschapskartering een goed bewaarde bodemopbouw is aangetroffen: (A) een naar het zuiden georiënteerde helling, (B) het lager gelegen deel van de vallei aan de rand van het water en (C) de naar het noorden georiënteerde helling. Uit eerder archeologisch onderzoek in de noorderkempen

bleek een voorkeur van de prehistorische mens voor naar het zuiden georiënteerde hellingen dichtbij water (De Bie & Van Gils, in druk). Zone A is dan ook het gebied met de hoogste archeologische verwachting. De andere zones werden geselecteerd om deze verwachting te toetsen aan de realiteit. De archeologische kartering werd uitgevoerd met een megaboort in een grid van 10 bij 10 m. Het opgeboorde zand werd systematisch uitgezeefd om de aanwezigheid van vuurstenen artefacten vast te stellen. In totaal werden zo 99 boringen geplaatst en uitgezeefd.

Enkele boringen in zone A leverden afslagen in vuursteen op. In deze zone werd dan ook bijkomend een 1 m² grote proefput aangelegd die drie extra vondsten opleverde. Deze vondsten wijzen op de aanwezigheid van een vuursteenconcentratie, vermoedelijk gerelateerd aan de restanten van een jager-verzamelaar kamp uit het mesolithicum. In zones B en C werden geen artefacten aangetroffen. Hoewel dit mogelijk verband houdt met de beperkte steekproef, bevestigd deze observatie het verwachtingspatroon voor het gebied.

3. Besluit

Dit project liet toe een idee te vormen van het archeologisch potentieel van een gebied waarvoor totnogtoe weinig bekend was. Het kon aantonen dat er wel degelijk sites uit de steentijd kunnen verwacht worden op de droge hellingen langsheen natte depressies, een situatie die ten noorden van het projectgebied al veel langer bekend was. Op basis van het onderzoek konden ook enkele concrete suggesties worden gedaan met betrekking tot het toekomstige beheer van het gebied.

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij, in het kader van het LIFE project Habitatherstel in Averbode Bos en Heide (LIFE 06 NAT/B/000081), mede gefinancierd door de Europese Unie. Partners in dit project zijn naast de Vlaamse Landmaatschappij, het Agentschap voor Natuur en Bos, het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed en Natuurpunt vzw.

Bibliografie

DE BIE M. & VAN GILS M., in druk. Mesolithic settlement and land-use in the Campine region (Belgium). In: WOODMAN P. & MCCARTAN S. (eds), *Meso 2005: Proceedings of the 7th International Conference on the Mesolithic in Europe* (Belfast, Northern Ireland, Aug 29-Sept 2), Oxford: Oxbow Books.

EXELMANS E. 2008. Prehistorische vondsten in Averbode. In: *Mededelingenblad van Heemkring Averbode-Scherpenheuvel-Zichem*, 34: 1.

VAN GILS M & DE BIE M., in druk. Les occupations tardi- et post-glaciaires au nord de la Belgique. Implantations dans le paysage et modèles de comportement. In: DUCROCQ T., FAGNART J.-P., SOUFI B. & THÉVENIN A. (eds), *Le Mésolithique ancien et moyen de la France septentrionale et des pays limitrophes*, Mémoires de la Société préhistorique française.

Els Meirsman
Bart Vanmontfort
Eenheid Prehistorische Archeologie
Katholieke Universiteit Leuven
Geo-Instituut
Celestijnenlaan 200 E, bus 2409
BE - 3001 Heverlee
Els.Meirsman@arts.kuleuven.be
Bart.Vanmontfort@ees.kuleuven.be

Marijn Van Gils
Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
Eenheid Prehistorische Archeologie
Katholieke Universiteit Leuven
Geo-Instituut
Celestijnenlaan 200 E, bus 2409
BE - 3001 Heverlee
Marijn.VanGils@geo.kuleuven.be